

HRADČANY

PŘÍČKOVÉ TYPY

Prozatím nebylo v odborném filatelistickém tisku publikováno příliš mnoho statí o tzv. příčkových typech u V. kresby emise Hradčany. První zmínka o této významné odchylce byla sice učiněna již v I. díle Monografie československých známek na straně 155 v souvislosti s prezentací důkazů o prováděných opravách vějíře pravé holubice, nicméně pro praktickou filatelii ji znovuobjevil až pan Hamr ze Soběslavi v roce 1982 při rekonstrukcích prvních dvou tiskových desek hodnoty 15 hal. Své poznatky publikoval prvně v časopisu Filatelie č. 14 v roce 1983. Dosud nejucelenější souhrn poznatků o příčkových typech přinesla útlá studijní příručka nazvaná „Příčkové typy“, kterou vydal svépomocí autor tohoto článku u příležitosti 75. výročí vydání první československé známky v roce 1993 a která byla rozšířena mezi zájemce řad Společnosti sběratelů čs. knihtiskových známek.

Příčkovým typem je míněno odchýlné zakončení svislé levé rámové čáry vnitřního rámu obrazu známky nad písmenem Č. Tato odlišnost vznikla v důsledku zásahu rytce do hotových tiskových desek na určitých známkových polích jen některých hodnot V. kresby. Tímto zásahem byl vytvořen II. typ, případně podtyp II. typu příčky. Prorýpnutím byla levá bílá příčka u II. typu dotažena k bílé čáře, která ohraničuje obraz zdola a je označována jako dolní příčka. Nad písmenem Č v nápisu ČESKO jsou tak u těchto známkových polí patrné dvě bílé čárky spojené s dolní příčkou (obr. 1). Pravá čárka je tvořena pokračováním bílého oblouku obrazu známky a levá je pokračováním bílé čáry levého rámu, zkráceně levé příčky. U všech ostatních známkových polí, ať už se jedná o I. typ nebo podtyp II. typu příčky, je levá příčka vždy kratší a není tudíž s dolní příčkou spojena. Nositelem I. typu příčky jsou všechna známková pole, která nebyla vůbec opravována. U těchto známkových polí délka levé příčky činí maximálně polovinu z celkové vzdálenosti k dolní příčce (obr. 2).

Kromě těchto dvou základních typů existuje podtyp II. typu příčky, kdy levá příčka opravována sice byla, avšak protažení nebylo provedeno dokonale. U podtypu II. typu příčky došlo k prodloužení levé příčky, ale nedošlo ke spojení s dolní příčkou (obr. 3). Délka takto opravované levé příčky činí nejméně tři čtvrtiny z celkové vzdálenosti k dolní příčce.

K teoretickému objasnění a k doložení vzniku této odchylky, s ohledem na platnou terminologii, je potřebné uvést, že ještě třetí úprava druhého Muchova návrhu má detail levé příčky v podobě II. typu. O tom svědčí jak reprodukce v Monografii čs. známek, I. díl, obr. 185 a 186, tak i tzv. Hutchinsonovy dopisnice do USA, k jejichž tisku bylo použito právě třetí úpravy druhého Muchova návrhu. Na všech těchto dopisnicích je levá příčka spojena s dolní příčkou.

Předpokládáme, že podobně jako u spirálových typů, byla dolní část levé příčky chybně překreslena v tiskárně do předlohy hodnoty 25 haléřů V. kresby, a z té přešla do pomocných sestav zbývajících hodnot. Rozdílné umístění a četnost II. typu příček a podtypů, kterými se navzájem liší tiskové desky jednotlivých hodnot, je důkazem, že oprava levé příčky nebyla provedena v pomocné sestavě nebo negativu. V tom případě by totiž kresba a rozložení typů musely být ve všech tiskových deskách nebo alespoň v tiskových deskách jednotlivých hodnot shodné. Pro jednotlivé hodnoty V. kresby nebylo použito ani dvou pomocných sestav či negativů. Důkazem toho je shodné prostorové uspořádání hodnotového údaje, číslíkové a polohové typy a tzv. sekundární vady, které mají základ většinou právě ve vadách skleněného negativu. Tyto údaje však byly mnohem podrobněji publikovány v I. dílu Monografie čs. známek, proto se zde dalšími detaily nebudeme zabývat. Prokazatelné je také to, že levou příčku opravil rytec prorýpnutím až v hotových deskách pravděpodobně společně s opravou levé horní spirály a obrysu vějíře pravé holubice, neboť je to u knihtisku z hlediska pracovního postupu nejsnazší. To je také důvodem, proč neexistuje oprava levé příčky v tiskových deskách s I. typem spirály, které opravovány nebyly.

V tisku se projevil I. a II. typ současně, neboť jako první v páté kresbě byla vydána známka hodnoty 15 haléřů tištěná I. a II. tiskovou deskou. Byla tištěna od 3. 6. 1919 v tiskové formě spolu s hodnotou 25 haléřů I. kresby. Vycházíme-li ze zjištění, že levá příčka byla obdobně jako 4. spirála chybně překreslena do předlohy hodnoty 25 haléřů, pak jako I. typ musíme označit příčku před opravou, to jest nespojenou s dolní příčkou. Ta existovala v tiskových deskách dříve než příčka opravená, spojená s dolní příčkou, a jako neopravená zůstala u hodnot 10, 50 a 120 haléřů a u ostatních tiskových desek dále uváděných hodnot V. kresby.

Přehled o umístění II. typu a podtypu levé příčky (označovaného II. a) v tiskových deskách jednotlivých hodnot poskytuje tabulka.

25 haléřů černofialová, ř.z. 13 3/4 : 11 1/2 II. typ příčky na 40. a 49. známkovém poli II. desky tvoří 2× spojené typy příček

obr. 2

obr. 1

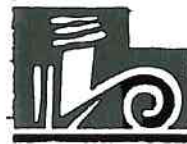
obr. 3

I. typ

II. typ

podtyp II. typu

Oprava levé příčky byla provedena u hodnot 5, 15, 20, 25, 75 a 500 haléřů u tiskových desek s II. typem spirály. Výjimku tvoří pouze II. tisková deska hodnoty 5 haléřů a I. tisková deska hodnoty 75 haléřů, u kterých k opravě levé příčky na žádném známkovém poli nedošlo. Celkem bylo opraveno 59 známkových polí v 10 tiskových deskách 6 různých hodnot. Z toho je 46 známkových polí nositelem II. typu příčky a 13 známkových polí nese podtyp II. typu příčky. Dvojice známek s rozdílným typem zakončení levé příčky tvoří tzv. „spojené typy příček“.

Příčkové typy vznikly při normálním pracovním úkonu rytce. Jedná se o podstatný, pravidelně se opakující rozdíl v kresbě známky téhož druhu a jen určitých hodnot, který vznikl v průběhu zhotovení tiskové formy. Vzhledem k tomu, že velikost rozdílu v kresbě je patrná pouhým okem, je třeba příčkové typy zahrnout mezi sběratelsky významné. Současně je však třeba říci, že při určování těchto typů nelze vyloučit vliv tisku, a to vzhledem k použité tiskové technice. Proto je bezpodmínečně nutné při ověřování II. typu příčky určit další kontrolní znaky daných známkových polí. Za poměrně krátkou dobu existence specializovaného sbírání spojených typů příček se autor tohoto článku již setkal s padělkami zhotovenými mechanickým odstraněním barvy známky v místě levé příčky.

Jiří Škaloud

Umístění II. typu a podtypu II. a levé příčky v tiskových deskách jednotlivých hodnot

Hodnota	Tisková deska	Známkové pole		Celkem v tiskové desce	
		s II. typem příčky	s podtypem	II. typ příčky	podtyp
5 h	I.	37		1	
	III.	18		1	
	IV.		7, 10		2
15 h	I.	2, 4, 5, 15, 17, 91	1, 12, 16, 23	6	4
	II.	75, 78	8	2	1
20 h	I.	61, 65, 66, 74	96	4	1
	II.	9, 46		2	
25 h	I.	20, 50, 68, 72, 73, 74, 75, 81, 82, 83, 86	2, 63, 78	11	3
	II.	3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 21, 32, 40, 49, 52, 56, 62, 64	1	16	1
75 h	II.	29		1	
500 h	II.	2, 15	46	2	1